

VSAKDO SI LAHKO PRED TURO NAPOVE VREME

SAM SVOJ VREMENAR

FRANCE BERNOT

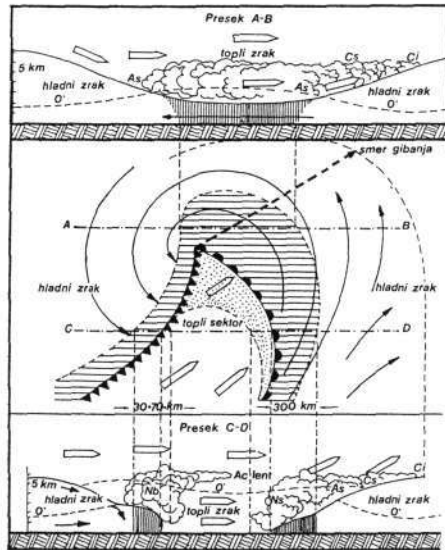
Pred leti me je v gorah neusmiljeno pral dež, čeprav je vremenska napoved obetala najlepše sončno vreme. Premočen sem čepel pod skalo, se tolažil z vsebino nahrbtnika in se v onemogli jezi »pridušal«, da v bodoče nobeni, še tako lepo zveneči napovedi ne bom verjel. Sklenil sem, da bom postal sam svoj vremenski prerok.

Rečeno – storjeno. Za nekaj časa sem pustil hribe in se »zabubil« v knjige. Iskal sem »recept« za vremensko napoved. Imel sem srečo: našel sem ga v **Trenkerjevi** knjigi »Meine Berge«. Ker pa nisem imel potrebnega barometra, niti aneroida, niti nisem poznal oblakov, sem iskal naprej, sedaj ne več po knjigah, temveč pri ljudeh, ki so odvisni od vremena. Marsikateri kmečki očanec mi je ob pipi tobaka povedal kaj lepega in koristnega.

Danes lahko rečem, da od onega meglenega, deževnega dneva nisem bil več moker. Predvsem so me varovala Trenkerjeva vremenska pravila, ki jih navajam, dodal pa sem jim še izkušnje naših očancev.

BAROMETRSKA PRAVILA

1. Počasno, a vztrajno padanje zračnega pritiska napoveduje padavine, ki bodo tem dolgotrajnejše, čim počasneje in čim globlje bo padal pritisk. Pri naglem padanju zračnega pritiska pričakujemo močne padavine, ki jih bo spremljal močen veter.
2. Če pri padanju zračnega pritiska vzhodni veter menja smer in zapiha jug ali jugozahodnik, kasneje pa zahodnih, lahko pričakujemo padavine.
3. Če se padanje zračnega pritiska med 10.30 in 11.30 nadaljuje, lahko računamo s skorajšnjimi padavinami, ki pri zahodnih vetrovih nastopijo že v 24 urah, pogosto še istega dne, pri severnih in vzhodnih vetrovih pa kasneje (pogosto šele po 40 urah).
4. Kadar se pritisk zraka – čeprav le malo – dviga v popoldanskih urah, potem večkrat sledi kratkotrajna razjasnitev.
5. Naglemu in močnemu naraščanju zračnega pritiska (4 do 6 mm v nekaj urah) sledi nagla, a kratkotrajna razjasnitev.
6. Celodnevno naraščanje zračnega pritiska napoveduje lepo vreme, čigar trajanje je v sorazmerju s časom naraščanja zračnega pritiska. Če na primer pritisk narašča en dan, potem bo lepo vreme trajalo en dan.
7. Počasno in enakomerno naraščanje pritiska dva ali več dni obeta večdnevno brezpadavinsko dobo, zlasti še tedaj, če se spremeni veter in zapiha sever. Temu sledi nagla razvedritev.
8. Pri močnem naraščanju zračnega pritiska se bo takrat razjasnilo, ko bo veter menjal smer in bo namesto juga oziroma jugozahodnika zapihal zahodnik in končno sever.

Ciklon v tlorisu in narisu (shema)

9. Če zračni pritisk naglo in skokovito narašča, pri čemer pride do manjših ponovnih padcev pritiska, se obeta nestalno vreme. Enako vreme bomo imeli pri padanju pritiska, ki ga motijo manjši vmesni porasti. To neenakomerno naraščanje ali padanje pritiska se najlepše vidi na trakovih registrirnih instrumentov, ki beležijo spremembe zračnega pritiska, na tako imenovanih barografih.
10. Rahlo padanje zračnega pritiska popoldne ni tako slab znak kot padanje dopoldne, kajti popoldansko padanje (šibko) je reden pojav tudi v lepem vremenu.
11. Naglo, čeprav ne globoko padanje zračnega pritiska pri brezvetrju, visoki temperaturi in veliki relativni vlagi nam v poletju napoveduje nevihte.
12. Nad zahodnim obzorjem v poletju nastajajoči kopasti oblaki, ki se širijo v obliki nakovala, naznanjajo nevihte.
13. Če se dve različni vrsti oblakov premikata v različnih smereh druga nad drugo, je to znak labilnosti atmosfere in naznanja spremenljivo vreme.
14. Če se na zahodnem obzorju od juga proti severozahodu pred kopastimi ali deževnimi oblaki širijo slojasti oblaki v vodoravni smeri, lahko s gotovostjo pričakujemo preobrat vremena v naslednjih 24 urah. Če se ta oblika oblakov pojavi že zjutraj, potem bo deževalo navadno še isti dan. Tej kombinaciji oblakov posvečajmo posebno pozornost, ker je eden izmed najzanesljivejših znakov skorajšnjih močnih padavin, ki se sprostijo v glavnem ob poletnih nevihtah. Opisano formacijo oblakov opazujemo še pri

povsem lepem vremenu. Če nastopi opisana formacija oblakov med severnim in vzhodnim obzorjem, potem bo prišlo do vremenskega preobrata kasneje (po 30 in več urah).

15. Če se spomladi ali v poletju nebo (tudi obzorje) ves dan ne pooblači, potem za naslednji dan lahko zanesljivo pričakujemo motno ozračje, ki mu bo kmalu sledil dež.

16. Kadar v pomladanskih in poletnih mesecih zaradi strujanja vlažnega zraka ob gorskih pobočjih nastajajo posamezne meglice, lahko pričakujemo povečanje motnosti in dež.

17. Če se po več dneh deževja nebo nenadoma razjasni, je to le prehodna razjasnitev. Če pa, obratno, nenadoma nastopi dež po večdnevem lepem vremenu, si bo lepo vreme brž opomoglo.

18. Rdeča jutranja zarja svari ovčarja: prinaša padavine v naslednjih 24 urah, medtem ko rdeča večerna zarja oznanja lepo vreme.

19. Mavričast, navadno mlečni venec okoli Sonca ali Lune obeta poslabšanje vremena v naslednjih 24 urah.

20. Smrad iz greznic, stranišč in kanalov naznanja slabo vreme.

21. Pred nastopom slabega vremena običajno izostanejo značilni krajevni vetrovi (danik, nočnik; kopni in morski veter).

22. Motnje (pokanje in hreščanje) pri radijskem sprejemu zlasti v poletnem času napovedujejo nevihte.

TOPLA IN HLADNA FRONTA

Našteta barometriška in druga pravila so empiričnega (izkustvenega) nastanka, so pa v popolnem soglasju s teorijo o potujočih depresijah, ki jo je utemeljil norveški meteorolog **Bjerknes**. Potujoče depresije ali cikloni so območja nižjega zračnega pritiska, ki se gibljejo, to je potujejo od zahoda proti vzhodu. Slika predstavlja potujočo depresijo. Značilnost vsake depresije je, da je sestavljena iz dveh različnih zračnih gmat z različnimi lastnostmi: ena je topla in vlažna, druga je mrzla. Mejne ploskve teh zračnih gmat imenujemo fronte, kajti ravno na njih nastajajo značilni vremenski pojavi (oblaki, padavine), ki jih skušamo iz različnih predznakov (sprememba pritiska, temperature, vlage, smeri vetra) predvideti.

Po nastanku in učinku ločimo toplo in hladno fronto.

Topla fronta: Topel zrak, ki doteka iz nižjih geografskih širin (od juga), je lažji od zraka, ki je nad neko pokrajino in se zato ob njem vzpenja (glej sliko). Pri vzpenjanju se topli zrak ohlaja, zato pride do kondenzacije (zgostitve) vodnih hlapov, pri čemer nastajajo oblaki. Naklonski kot tople fronte je zelo majhen, zato se zrak počasi vzpenja in tudi počasi ohlaja in vremenski pojavi ob topli fronti niso burni. Spočetka nastajajo le visoki oblaki (ci – cirri), nato srednje visoki oblaki (as – altostratus) in končno nizki oblaki (ns – nimbostratus), iz katerih dežuje.

Cirri (cirrus uncinus) kot znanilci tople fronte se pojavijo že približno 800 kilometrov pred njo (pravilo 19). Topla fronta prinaša rahle in dolgo-

trajne padavine. Pred njenim prehodom zračni pritisk rahlo, a stanovito pada (pravilo 1 in 20), medtem ko temperatura malenkostno narašča. Med vetrovi prevladujejo rahli in srednje močni jugovzhodni in južni vetrovi (pravili 2 in 21). Ob prehodu fronte se veter obrne in namesto juga zapiha jugozahodnik ali zahodnik, zračni pritisk se ustali ali pa zelo rahlo pade, temperatura se dvigne. Pojavljajo se manjše jasnine, končno dež preneha (pravili 4 in 17).

Topli fronti sledi hladna fronta.

Hladna fronta: Ta potuje mnogo hitreje od tople fronte in jo zato tudi dohiteva. Mrzel zrak, ki vdira iz severnejših območij, je hladen in se kot klin vriva pod toplega ter ga sili k naglemu dviganju. Tudi tu se topli zrak in višino ohlaja in povzroča nastanek oblakov (ac – altocumulus in as – altostratus), ki tik pred fronto preidejo v cb – cumulonimbus. Ker je naklonski kot hladne fronte velik, se mora topli zrak ob hladnem naglo vzpenjati, zato pride do kratkotrajnih, a močnih nališov, pri katerih pada včasih tudi toča. Ob takih situacijah se neredko sprošča še atmosferska elektrika – bliski (pravilo 22).

Pred hladno fronto zračni pritisk kratkotrajno, a naglo pada.

Pri prehodu fronte je smer vetrov spremenljiva (pravilo 3) in temperatura naglo pade. Po prehodu fronte pa se veter ustali in zapiha sever, zračni pritisk narašča (pravila 6, 7, 8), temperatura pa pada. Oblaki se prično razbijati in kmalu je nebo jasno.

KDAJ LAHKO PRIČAKUJEMO NEVIHTE

Še nekaj o nevihtah! Po načinu nastanka ločimo frontalne in termične (toplotne) nevihte. Frontalne nevihte smo si ogledali pri prehodu hladne fronte. Oglejmo si še nastanek termične nevihte!

Neposreden vzrok termične nevihte je segrevanje tal. Segret zrak se dviga v višino, na njegovo mesto doteka hladnejši zrak iz bližnje okolice (jezera, gozda). Na opisani način nastane vertikalni tok zraka (termika – vzgornik), ki ga prav radi izrabljajo jadralci. Ta zračni tok pogosto sega do višine oblakov cirrov. Na določeni višini se začne iz zraka izločati vlaga (kondenzacija) in nastajati kopasti oblak (cumu-

Vse manjši ledeniki

Sodelavci merilne skupine za ledenike, ki deluje pri Avstrijski planinski zvezi, so morali tudi po končanem lanskoletnem delu ugotoviti, da se je 120 ledenikov, ki so jih merili, leta 1990 občutno zmanjšalo. Medtem ko se je leta 1989 zmanjšalo le 58 odstotkov ledenikov v državi, se jih je lani kar 95 odstotkov, le pet odstotkov ledenikov pa se je – kdo ve po kakšnem čudežu – povečalo. Sna zima je bila predvsem kriva za to, da je ledeni masi južno od glavnega grebena Alp primanjkovalo snega, poleg tega pa so visoke temperature od sredine julija do konca avgusta do največjih višin povzročile močno taljenje ledu.

Največje nazadovanje so zabeležili pri ledeniku Hochjochferner v dolini Otza, ki se je zmanjšal za približno 20 metrov. Pastirica, največji avstrijski ledenik, je lani postal za osem metrov krajši.

Pričakovati je mogoče, da se bo to nazadovanje ledenikov še nadaljevalo, kot pravi koordinator meritev pri Alpenvereinu doc. dr. Gernot Patzelt iz Inštituta za visokogorske raziskave na univerzi v Innsbrucku.

lonimbus), ki daje obilne in intenzivne padavine; neredko pada iz njih tudi toča. Blisk in grom sta tudi njegova redna spremljevalca.

Poleg opisanega toplotnega vzponskega toka na sprednji strani oblaka se v zadnjem delu oblaka razvije močen padajoči tok hladnega zraka, čim začne padati dež. Oba zračna tokova se združita v velik vrtnec, čigar hitrost je tem večja, čim večja je njuna temperaturna razlika (pravila 11, 12, in 23). V trenutku, ko se oba zračna tokova strneta in pride do kroženja zraka, prične nevihta potovati. Neurje potuje v smeri proti toplejšemu zraku.

Opazujmo sedaj še živa bitja:

1. Žuželke (zlasti muhe in obadi) postajajo ob bližanju slabega vremena nadležni.

2. Nekatere rastline se pred nastopom slabega vremena zapro, ob lepem pa odpro (bodeča neža).

3. Nizko letanje lastavic obeta slabo vreme.

4. Trganje po sklepkih, sveže zaceljenih ranah in kostnih prelomih napoveduje spremembo (poslabšanje) vremena.

Tudi ta vremenska pravila, ki so nastala na podlagi dolgoletnih opazovanj in izkustev, današnja meteorologija (in medicina) potrjuje oziroma razlagata, saj so v zvezi s spreminjanjem zračnega pritiska, relativne vlage in temperature.

Vendar naj bi pri ugotavljanju smeri vetra upoštevali višinske vetrove, katerih smer ugotavljamo po smeri gibanja oblakov.

PRVA KOČA SOŠKE PODRUŽNICE SPD

TRILLERJEVA KOČA NA KRNU

Čas blazno hitro teče: pred 90 leti so na Krnu odprli prvo slovensko planinsko kočjo. Dne 5. avgusta 1901 je bila ob skromni, a veličastni slovesnosti otvoritev, ki jo še štiri dni pozneje, 9. avgusta, nadrobno popisal časniki Slovenski narod. Iz tega prispevka, ki ga v celoti ponatiskujemo, je mogoče spoznati tudi nekatere ljudi, ki so takrat zahajali k nam v gore, in način, na kakršen so prijatelji gorskega sveta takrat hodili tja, kamor jih je gnalo srce: hoja na Krn, na primer, je bila prava ekspedicija – pa bi bilo kar krasno, če bi si lahko takšno odpravo privoščili tudi dandanašnji. (Op. ur.)

Kdor hoče imeti na planinah lepo vreme, naj gre na nje v slabem vremenu, ker za dežjem sije sonce. Deževalo je, ko smo 3. avgusta sedli na vozove proti Bledu. Golica, Stol in Begunščica bili so vsi zaviti v deževne oblake, a proti Bohinju je kazalo bolje. Prepričani smo bili, da bomo imeli na naši dolgi in težavni poti najlepše vreme. Na Bledu pozdravljali so nas navdušeni Čehi, s katerimi smo se seznanili pri otvoritvi **Tomčeve** kočje na Begunščici. Kaj radi bi se bili ustavili tam nekoliko časa, a reditelj izleta odmigal je s svojo častitljivo brado. Drdrali smo dalje proti Bohinjski Beli, kjer so nas pozdravili prvi solnčni žarki. V Bohinjski Bistrici okrepčali smo se nekoliko, ker marsikdo tisti dan ni imel časa obedovati. Čez pol ure bili smo zopet na vozu. Dva krepka bohinska konja potegnita sta nas dalje proti jezeru in po krásni senčni strani ob jezeru do izvira Savice. Jako radi bi si bili ogledali ta divni slap, ki je ravno sedaj jako mogočen, a ni bilo časa; za pol ure prišli smo prepozno sem.

ZAKLADI POD BOGATINOM

Vodnik **Šest** nas je že nestrpljivo čakal. Naprtimo svoje nahrbtnike in hajd navzgor na Komno po lepi in senčni poti, katero je napravil **baron Born**. Ob devetih zvečer dospemo v Bornovo

lovsko kočjo, katero ima sedaj v najemu **grof Kewenhüler**. Upraviteljstvo grofovega lova nam je blagovolilo dovoliti, da smemo prenočiti v koči. Prijazni grofov lovec pripravil je dobro suho mrvo, prinesel vode in zanetil ogenj. Da smo se dve uri prav krasno zabavali v koči, za to so skrbeli pevci in naš Miha, ki je bil danes baš dobre volje. V koči je prostora za pet do šest oseb, a nas je bilo najrajš, pa dva planinca še precej široka. Stisnili smo se torej nekako tako, kot slaniki v sudu in spali smo kakor je kdo mogel do štirih jutraj.

Ob peti uri korakali smo že dalje proti planini Govnjač, kjer smo dobili izvrstno mleko. Na tej razsežni planini, katero imajo Bohinjci v najemu od verskega zaklada, pase se po par sto goved. Vsako soboto pošiljajo v dolino sir in surovo maslo. Po novozaznamovani strmi kozji stezi in večkrat po snežiščih lezli smo proti sedlu med Malim in Velikim Bogatinom do 1900 m visoko. O Bogatinu nam pripoveduje **Baumbach** v svojem »Zlatorogu«, da so tu zakopani zakladi. Res kopljejo tu še dandanes rjavi železovec (bobovec) in železni kršec, ki je zlatorumene barve, a silno male vrednosti, posebno v tej višini. Ni nam bilo mar za zakopane zaklade, pač pa za lepe planinke, s katerimi smo si okrasili svoje klobuke.

Razgled od tod na Triglavsko skupino je pa zares velikanski. Proti jugu imeli smo že pred seboj strme pečine Krna. Tako blizo ga imamo pred seboj, a na njegov vrh imamo še pet ur, ker treba je iti čez 500 m navzdol do planine Duplje ob Krnskem jezeru (1383 m). Na tej planini paso se samo ovce in koze.

Od jezera vodi po strmeh kršlju pot na prijazno planino Polje, katera nekako naliči Velempolju. Ker smo dospeli sedaj prav na podnožje Krna, odpočili smo se tukaj dobro. Omeniti pa moram, da je kultura že dospela v te kraje. Mleko, katero ima tukaj vrednost 6–8 h liter, zaračunal nam je pastir po 24 h (posamezna številka Slovenskega naroda velja 10 h).